

Je Eibergse roots vergeet je nooit

Eibergen in de jaren dertig

Eibergen, begin jaren dertig van de vorige eeuw. Een kleine gemeenschap waar praktisch iedereen elkaar kende en groette; je wist van iedereen waar hij woonde en werkte. De Burgemeester Wilhelmweg was nog niet aangelegd. Al het (weinige) verkeer vanuit Groenlo kwam binnen via de weg die nu J.W. Hagemanstraat heet. Aan deze straat, op de hoek van de Prins Bernhardstraat in het witte huis, heb ik van 1928 tot 1937 mijn prille jeugd doorgebracht (zie ook Old Ni-js nr.68, pp.44-56).

Mijn vader was melkventer bij de Coöperatieve Zuivelfabriek. Zijn collega's waren de bij oudere Eibergenaren bekende Jan de Groot, Jan Mol, Marinus Meddeler en Herman Markerink. In de beginjaren dertig gingen zij het dorp rond met een handkar met zware melkbussen, later met een bakfiets en nog weer veel later met een elektrische wagen. Als bijverdienste verzorgde mijn vader bij het ziekenhuisje aan de Hagemanstraat de tuin en de centrale verwarming.

De Eibergse melkventers rond 1948. Van links naar rechts: Jan Mol, Willem Weekhout, Jan de Groot, Herman Markerink, Jan Bloemendaal (foto: collectie H.J.W. Weekhout).

Onze naaste buurman was dokter Strumphler. Zijn zoon Koen (de latere dokter) en ik waren leeftijd- en klasgenoten op de openbare lagere school aan de Hunderstraat. Klasgenoten van ons waren onder anderen Johan Pelle, Frits Heijink, Appie Hartink, Jan Kroneman, Hannie Heersink, Bertus Forkink, Alie Pasman en Dinie Bollen. Hoofd van de school was meester Danker en onderwijzers waren de meesters Lenselink, Kuperus en de jufs Heetbrink (1e klas), Engels-

man en Jansen. Als stagiair werkte er nog een tijdje meester Herschel, die later in een concentratiekamp is omgekomen.

Hoepelen, tollen en zwemmen

Dokter Strumphler was destijds een van de weinige autobezitters in Eibergen. Ik denk niet dat er toen meer dan tien auto's in het dorp waren. De dokter had een zwarte T-Ford (bouwjaar circa 1930). Als de dokter op ziekenbezoek ging, mochten Koen en ik vaak mee op de achterbank. Toen Koen en ik een jaar of vier waren gingen we naar de 'bewaarscholen' in de Grotestraat, waar juffrouw Te Riet-van Os de scepter zwaaide. Als medescholieren herinner ik me nog Dinie Burgers, Freek Rietman, Alie Pasma, Empy Bartelink en Henny Boesveld.

Hoe gek het ook klinkt, ik herinner mij een liedje dat wij als vijfjarigen op het schoolplein onder de hoge boom zongen. De tekst luidde: 'Olde Jente zat in de tente en olde Mine mos op de trommel slaon'. Ik vraag me nu af of dit betrekking kan hebben op een soldatenbordeel.

Het ouderlijk huis van Herman Weekhout aan de toenmalige Groenlosestraat. Aan de rechterkant ligt de Prins Bernhardstraat (foto: collectie J. Baake).

Er was in die jaren zo weinig verkeer dat we op straat konden hoepelen, tollen en andere spelletjes doen. Bij groenteboer Rietman kon je op zondag voor één cent een dropje of een ander snoepje kopen. Een ijssalon was er niet. Needenaar Klein Burink kwam 's zomers met een door een paard getrokken ijswagentje naar Eibergen. De ijsjes kostten één, drie of vijf cent. Later vestigde zich George Zuidinga met een ijs- en snackbar in het pand van Arink (nu garage Grooters).

Gingen we eerst wel eens zwemmen in de Berkel 'biej 'n Jöddenbulte' weinig later kreeg Eibergen een zwembad bij de Mallumse molen; badmeester was Dolf Hietbrink. De kermis vond vroeger plaats op de Zwikkelaarsweide, toen een modderig stuk grond. Het busvervoer werd verzorgd door de Gelderse Tramwegen (GTW). Aan boord was een geüniformeerde conductrice, die de kaartjes verkocht. Een avondretour naar Haaksbergen kostte vijftig cent.

In de jaren 1940/1945 zat ik met onder anderen Albert Abbink (van de kolenboer), Jan Bats (van het café), Elias Wabeke (zijn vader was politiemann), Appie van Galen, Willy van den Berg, Gerrit Lammers (hij woonde in de voormalige sigarenfabriek aan de Parallelweg) en Marietje Smeijer op de ULO in Neede; in Eibergen was zo'n school niet.

In 1948 vierde de Eibergse Boys het dertigjarig bestaan. Herman Weekhout is te vinden op de onderste rij, zesde van links (foto: collectie H.J.W. Weekhout).

Clubje uit de Achterhoek

In 1937 verhuisden we naar de Thorbeckestraat (op 'n Bouw). Voor ons huis lag destijds de 'gemeenteweide' (tussen de Prins Bernhardstraat en de Huenderstraat). Daar heb ik voetballen geleerd. In 1940 vroeg Bernhard Himmelberg (secretaris van de Eibergse Boys) of ik lid wilde worden en op 16-jarige leeftijd maakte ik mijn debuut in het eerste elftal. Onze club had goede contacten met de voetbalclub Watergraafsmeer uit Amsterdam.

Tijdens de Hongerwinter van 1944 werden leden van die club vanuit Eibergen voorzien van etenswaren en distributiebonnen. Als 'tegenprestatie' werd ons eerste elftal in september 1945 uitgenodigd voor een weekendje Amsterdam. We reden met een oude legertruck van expediteur Johan Wassink (Huenderstraat) naar vliegveld Twenthe. Daar gingen we aan boord van een oude leger-Dakota (DC 3). Wat toen nog kon: de piloot was zo vriendelijk om van zijn vluchtschema af te wijken en een rondje laag boven Eibergen te vliegen. In Amsterdam verloren we een wedstrijd tegen een team van Watergraafsmeer, destijds tweede klassers amateurs. 's Avonds bezochten we een spetterende revue in het bekende Tuschinski-theater. We keken onze ogen uit, want door de oorlog waren we nog nooit ergens geweest, behalve dan in Duitsland als dwangarbeider aan het eind van de oorlog. Een jaar later, in september 1946, gingen we op bezoek bij de Haagse club Celeritas, die in de oorlog ook van het nodige was voorzien door Eibergen. Op dit toernooi speelden we met 1-1 gelijk tegen de A-junioren van Ajax. Iedereen was stomverbaasd dat zo'n clubje uit de

Achterhoek toch zoveel in z'n mars had en we werden sportief door de tegenstander gefeliciteerd. Het is helaas niet meer te achterhalen, maar het is zeer waarschijnlijk dat ik als midhalf tegen de latere bondscoach Rinus Michels heb gespeeld, die destijds midvoor was bij Ajax.

Werken in Duitsland

Eind 1944 werden naar ik meen zo'n negenhonderd Eibergse mannen en jongens verplicht te werk gesteld in Duitsland. Ik kwam in Vreden terecht in de zogeheten Sechs Klassen Schule, bij de kerk. Circa vijf kilometer buiten Vreden richting Ahaus moesten we een tankgracht graven. We saboteerden de zaak behoorlijk, dus het schoot niet op. We sliepen op een dikke laag stro, die in het lokaal op de grond was gelegd. Met zoveel jonge en oudere Eiberggenaren was het natuurlijk ook lachen geblazen en één voorval staat me nog helder voor de geest. Een niet met name genoemde dorpsgenoot had nogal last van flatulentie (winderigheid). Als hij het voelde aankomen, zei hij: "Jongens, snel, het is zover." Hij ging dan ruggelings met zijn benen omhoog op het stro liggen en iemand hield een brandende lucifer in de turbulentie, wat een prachtige steekvlam tot gevolg had.

Begin 1945 kregen we bericht dat we binnen moesten blijven om de volgende dag naar het Ruhrgebied te worden vervoerd om daar opruimwerkzaamheden na de geallieerde bombardementen te verrichten. Om vluchtpogingen te verhinderen waren er gewapende schildwachten, maar toch zijn wij met vier man ontsnapt. Toen de schildwacht om de hoek verdwenen was, zijn we uit een raam op de eerste verdieping in een dikke hoop sneeuw gesprongen. Na een nachtelijke voettocht waren we via Meddo en de Holterhoek de volgende morgen terug in Eibergen. Mijn medevluchters waren Henny Veldink (van de fietssenmaker), Wim Markerink (ik dacht van de bank aan de Grotestraat) en Gerrit ter Maat (Hupselseweg).

In de dertiger jaren van de vorige eeuw kon je vanuit Eibergen met de trein naar Groenlo-Winterswijk en naar Neede-Haaksbergen-Enschede. Een kolossale zwarte locomotief trok, steeds stoom blazend en af en toe een felle fluittoon, die kilometers ver was te horen, door het mooie Achterhoekse en Twentse land.

Een soort communicatiemiddel was dorpsomroeper Wonnink, die op zijn fiets de aandacht trok voor zijn boodschap met een luide bel. Ik herinner mij: "Hedenmiddag om twee uur komt Cornelis Edelenbos (Haaksbergen) met verse vis op d'n Hagen: kranten meebrengen om in te pakken". Hij had een hele duidelijke stem, die in de hele straat was te horen.

In die tijd hoefde je je fiets niet op slot te doen; niemand haalde het in z'n hoofd er met jouw karretje vandoor te gaan. En zo hoefde je ook de deur niet op slot te doen; inbraken kwamen praktisch niet voor. Politieagenten waren Kammeijer, Wabeke, Mom en Dik.

In 1947 voerden de Eibergenaren, die in de oorlog moesten spitten in Vreden, de revue 'Teumig gaon en struken braon' op. Tweede rij van boven, tweede van rechts -tussen de twee geüniformeerde acteurs- Herman Weekhout (foto: collectie H.J.W. Weekhout).

De na-oorlogse jaren

Een enkeling had centrale verwarming. De kachel in de kamer en het fornuis in de keuken werden gestookt met nootjes 4 en eierkolen. De kolenboer bracht de zware zakken van 1 mud kolen aan huis. Telefoon hadden alleen zakenlui en notabelen. Had iemand in de buurt telefoon, dan was deze meestal ook wel genegen berichten van buurtgenoten door te geven en te ontvangen. Supermarkten waren er niet. Bij de kruidenier werd elk pond suiker afgewogen en in een zak geschept. Voorverpakte artikelen waren er nog nauwelijks. Veel mensen hadden wel een radio, die nogal wat ruis kende. Toen ik later in Winterswijk woonde hadden we 'radiodistributie'. Je had een klein kastje thuis met een knop waarmee je vijf zenders kon instellen, die je kon ontvangen via een zender in het postkantoor.

De wasmachine bevond zich nog in een pril stadium van ontwikkeling. Maandag was de traditionele wasdag. Meestal werd de was op het fornuis in een grote ketel gekookt; daarna werd elk stuk wasgoed in een teil op een wasbord of een houten plank met een harde borstel bewerkt.

Douches waren er nog nauwelijks. Op zaterdag ging je in bad, dat wil zeggen: keukendeur op slot, gordijnen dicht en zittend in een grote teil spoelde je het vuil van een week van je af. Na een voetbalwedstrijd waste je je in een klein bakje koud water en je onderbroek hield je aan.

Vrijtijdsleding bestond nog niet. Je had een zondags pak, dat je ook aantrok als je naar de dokter moest. Er werd van maandagmorgen tot zaterdagmiddag gewerkt en vakantiedagen waren er niet of nauwelijks. Buitenlandse reizen waren alleen weggelegd voor meer draagkrachtigen.

Lijkkooets rond 1965. De koetsier is Nijenhuis van de Woestenes (foto: collectie museum de Scheper).

Begravenisstoeten met auto's waren er niet. Elke uitvaart gebeurde met een zwarte lijkkooets met ervoor een paar zwarte paarden. Tegenwoordig zie je het niet meer zo vaak, maar vroeger stond je stil en nam je je pet af als er een begravenisstoet voorbijkwam. Televisie kwam pas in de jaren vijftig. Er stond een grote antenne op het dak en daarmee kon je twee zenders ontvangen: Nederland 1 en Duitsland 1.

In Eibergen had destijds de heer P.C.H. Müller het zogeheten Instituut Pitman aan de J.W. Hagemanstraat. Daar heb ik typen en handelscorrespondentie geleerd.

In die na-oorlogse jaren kwam ook de eerste bioscoop, gerund door Johan Leussenkamp en Reind Veldink. In zaal Kroneman werden de caféstoeltjes in rijen gezet en de voorstelling kon beginnen. De muziekvereniging Excelsior voerde in die jaren een aantal keren de Excelsior Revue uit. We genoten van het komische duo Herman Schuurman en Eit Timmermans en van de zang van Ben Sanders en Riekje Boeiink. Ook werden er regelmatig dansavonden gehouden met muziek van bekende orkesten als de Moodchers, Zwarte Jan en Strijke Schepel uit Winterswijk. Het werd 'dubbeltjesdansen' genoemd, omdat je bij elke danspauze een dubbeltje moest betalen.

Tussen Eibergen en Neede bestond destijds nogal wat rivaliteit; niet alleen bij voetbalwedstrijden, maar ook bij het klootschieten. Wij daagden de Needenaren uit en zongen dan: 'Twee schötte en ne bollen en Nee den kon 't neet hollen, twee schötte en ne trad en Nee den lag op 't gat'. Dat werd ons natuurlijk niet in dank afgenomen.

Op patrouille in de omgeving van de vulkaan Wilis. De dorst wordt gelest met klappermelk. Links vooraan met de hoed Herman Weekhout. Oost-Java, 1949. (foto: collectie H.J.W. Weekhout).

Nederlands Oost-Indië

Van 1946 tot 1952 werkte ik op het gemeentehuis in Eibergen. Collega's waren onder anderen Ferdinand de Leeuw (die ook huwelijken voltrok), Jan Hietbrink, Van Wanrooy en Nico Zeeman. Hietbrink was gemeentearchitect. We noemde hem Sally, al zou ik niet weten hoe hij aan die naam kwam. Burgemeester was Van Wensen, secretaris Hospers en gemeenteontvanger Wijlen. Gemeenteopzichter Stomps woonde met zijn gezin op de bovenste verdieping van het gemeentehuis. Bekende dorpsfiguren waren onder anderen Totterus (lompenhandelaar), Johan Prins en Bernhard Ledebouer (pianist). Verder Hendrika Meijerink-Lammertink, beter bekend als Polderdieke. Ze woonde in de Holterhoek en kwam met een kinderwagen langs de deuren venten met elastiek, garen en dergelijke. Dicht bij ons huis maakte ze vaak een sanitaire stop. Aan de kant van de weg tilde ze haar wijde rokken op en dan zagen wij, jochies van een jaar of vijf, een dampend plasje op straat.

In de jaren 1948-1950 was ik infanterist in Nederlands Oost-Indië, veelal op buitenposten op Oost-Java, het gebied van de kali Brantas, de kali Solo en de vulkaan Wilis. Zonder er verder over uit te wijden, komt het erop neer dat we daar in een smerige guerilla-oorlog moesten zien te overleven. Deze strijd heeft aan ruim 6200 Nederlandse militairen het leven gekost, dat is gemiddeld vier per dag. Het waren spannende tijden voor het thuisfront. Overigens zijn aan Indonesische zijde zo'n 180.000 strijders gesneuveld.

Na mijn demobilisatie speelde ik nog een tijd voetbal in het eerste elftal van Eibergse Boys, uitkomend in de derde klasse KNVB. Van mijn teamgenoten, van wie er inmiddels al veel zijn overleden, noem ik Andries en Tony Izaks, Appie Mellink uit Rekken, Frans Theuns, Henk Wansink, Graads Woeltjes, Gerit Schuurman, Henk Penterman, Freek Schäperclaus en Benny Heijink. Elf-talleider was Henk Scholten, de schoenmaker.

Herman en Diny Weekhout-Reimelink bij hun 50-jarig huwelijk in 2004 (foto: collectie H.J.W. Weekhout).

Ingeburgerd in Winterswijk

In 1952 kon ik mijn positie verbeteren met een baan in Winterswijk op de afdeling Bevolking, Burgerlijke Stand en Nationaliteitsrecht, een hele mondvol. Ik mocht ook huwelijken voltrekken en dat heb ik zo'n achthonderd keer gedaan. Ik hoop dat de paren gelukkig zijn geworden, hoewel de statistieken niet zo positief zijn.

In 1954 ben ik getrouwd met Diny Reimelink uit Haaksbergen, maar geboren op de inmiddels gerestaureerde boerderij Reimelink (Estinea) aan de Nieuwstraat. We hebben drie kinderen en acht kleinkinderen en zijn in de loop der jaren natuurlijk ingeburgerd in Winterswijk, maar onze roots liggen in Eibergen.

Mijn hobby's waren jarenlang hardlopen en ik heb een aantal marathons gelopen, onder anderen samen met Gerrit Kluivers van sportcentrum de Voshaar. In Winterswijk kom ik nog wel eens oud-Eibergenaren tegen, onder wie Fieke Strengers van de bakker, Wim te Riet (kapper), Aleid Wansing (slager), Atie van Middelkoop (van de Hondevoort) en Gerrit Korten (oet 'n Es). Met een hartelijke groet uit Winterswijk.

Winterswijk, februari 2011

Herman Weekhout